

ОЦІНКА ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОГО СЕКТОРУ ПЕРЕРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ ТА ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ З КРАЇНАМИ ЄС

Горячук В. Ф.

доктор економічних наук, професор,

старший науковий співробітник

Державна установа

«Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень

Національної академії наук України»

м. Одеса, Україна

Левін В. С.

здобувач освітньо-наукового ступеня «доктор філософії»

Державна установа «Інститут ринку і економіко-екологічних

досліджень Національної академії наук України»

м. Одеса, Україна

Ресурсний підхід до оцінки технологічного рівня галузей переробної промисловості передбачає, що технологічний рівень галузей переробної промисловості визначається тим, якими ресурсами вона володіє, а саме на основі інтегрального індексу, який базується на таких ключових показниках: фондоозброєність, рівень кваліфікації людських ресурсів, частка НДДКР у випуску, якість управління. Результативний підхід передбачає оцінювання за кінцевим ефектом реалізації технологічного потенціалу, а саме на основі валової доданої вартості, яка виступає інтегральним вимірником результативності технологічних, людських, організаційних та інших чинників, а його динаміка – як індикатор технологічної модернізації галузі [1–4].

Для оцінки технологічного рівня переробної промисловості в контексті класифікації галузей за рівнем інноваційності запропоновано інтегральний індекс – сума часток ВДВ галузей в загальному обсязі ВДВ переробної промисловості, які зважені на основі часток НДДКР у ВДВ галузей згідно класифікації OECD [1]. Також запропоновано методичний підхід до оцінки технологічного рівня галузей переробної промисловості на основі індексу глибини переробки, як відношення кількості переділів у галузі та максимально можливої кількості переділів у галузі, а також індексу технологічного рівня, як зважена сума переділів.

В Україні процес деіндустріалізації відбувається вже тривалий час. Індекс виробництва в переробній промисловості у 2021 році впав до рівня 77,7% у порівнянні з 2006 роком, внаслідок війни він впав до рівня 55,5%.

Деіндустріалізація і втрати промислового потенціалу є основною причиною тривалого економічного спаду в Україні. Економіка України втрачає здатність виробляти високотехнологічні промислові товари з високим рівнем доданої вартості і характеризується зростанням частки первинного сектору (сільське господарство і добувна промисловість) та зниженням технологічності переробної промисловості, частка якої у структурі валової доданої вартості у 2006–2023 рр. зменшилася з 18,7% до 8,3%. 7. В процесі деіндустріалізації особливо значні втрати понесло машинобудування – ядро переробної промисловості, де індекс продукції у 2021 році впав до 56,5% у порівнянні з 2006 роком, а у 2024 році цей показник впав до 37,9%. В Україні частка витрат на інновації в структурі ВВП протягом 2000–2021 рр. знизилась з 1,14% до 0,34%. Водночас у країнах Організації економічного співробітництва та розвитку цей показник складає більше 2,0%.

Питома вага високотехнологічного сектору у доданій вартості переробної промисловості в Україні у 2013–2020 рр. зменшилася у 1,45 разу, з 35,6% до 24,6%. В Польщі цей показник є стабільним і складає близько 30%, а в Німеччині має дуже високе значення на рівні 60%. Продуктивність праці в Україні у високотехнологічному секторі переробної промисловості (валова додана вартість на 1 зайнятого) в постійних цінах 2017 року за паритетом купівельної спроможності (ПКС) складає близько 40 тис. міжнародних доларів. У Польщі цей показник у 2 рази більше, а в Німеччині у 3–3,5 разу.

Було здійснено перевірку гіпотези: більш високий технологічний рівень обумовлює більш високу продуктивність праці (валова додана вартість на 1 зайнятого). Здійснені розрахунки свідчать про підтвердження цієї гіпотези для секторального рівня в Німеччині та Польщі. Для України гіпотеза не підтвердилася, де продуктивність праці в середньо високотехнологічних галузях менше ніж в середньо низькотехнологічних галузях і навіть низькотехнологічних. Особливо слід відмітити, що середньо високотехнологічні галузі це, в основному, машинобудування, яке визначає діяльність усіх інших галузей промисловості та видів економічної діяльності. Такий стан справ свідчить про можливість втрати Україною статусу індустріальної держави.

Частка зайнятих у високотехнологічного сектору в Україні зменшилася з 30,5% у 2012 році до 27,2% у 2020 році. В той же час в Німеччині цей показник у 2020 році перевищив 50%, а Польщі зберігався на рівні близько 25%. В Україні рівень зайнятості у високотехнологічному секторі у 2020 році впав на 35,8 % у порівнянні з 2012 роком, а в Німеччині та Польщі цей показник збільшився відповідно на 14,2% та 23,2%.

В Україні провідні галузі переробної промисловості – виробництво харчових продуктів та металургійне виробництво, питома вага яких в обсязі валової доданої вартості переробної промисловості складає відповідно 24,4% та 14,0%. Ці галузі відносяться до низькотехнологічного сектору. В Польщі це виробництво харчових продуктів та виробництво готових металевих виробів крім машин і устаткування, питома вага яких складає

відповідно 13,9% та 11,0%. Ці галузі відносяться до низькотехнологічного сектору. На відміну від України та Польщі в Німеччині провідними є галузі високотехнологічного сектору: виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів (автопром); виробництво машин та устаткування. Їх питома вага в обсязі валової доданої вартості складає відповідно 16,8% та 16,2%.

Аналіз продуктивності праці на галузевому рівні переробної промисловості показав наявність певних аномалій, а саме коли деякі низькотехнологічні галузі за рівнем продуктивності праці суттєво випереджають високотехнологічні галузі. Так в Німеччині, Польщі та Україні найвищий рівень продуктивності праці має місце у низькотехнологічній галузі – виробництво тютюнових виробів, та середньо низькотехнологічній галузі – виробництва коксу та продуктів нафтопереробки.

Література:

1. Organisation for Economic Cooperation and Development. *Science, Technology and Industry Scoreboard 2023*. Paris, OECD Publishing. 2023. <https://www.oecd.org/sti/scoreboard.htm>
2. Barney J. B. Firm Resources and Sustained Competitive Advantage. *Journal of Management*. 1991. № 17(1). P. 99–120. <https://doi.org/10.1177/014920639101700108>
3. Romer P. M. Endogenous technological change. *Journal of Political Economy*. 1990. № 98(5, Part 2). P. 71–102. <https://doi.org/10.1086/261725>
4. Porter M. E. *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. New York, Free Press. 1998. 557 p.